

Disputationes Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Quibus Uniuersa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalae, 1644

Sect. 9. An attributa diuina, vt præcisè distincta per rationem includantur
alia in aliis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

tenus est principium intelligendi, sed etiam quatenus est principium appetendi appetitu rationali, qui est voluntas. Sentire quoque in animalibus, seu vivere vita sensitiva adaequatur, non est tantum cognoscere per sensus: sed & vitaliter tendere ad obiecta per appetitum sensitivum, per quem non minus, quam per cognitionem, eminet animal sit pra vitam plantarum.

60. Falluntur autem qui putant, id quod hoc loco subindicat Fafolus, essentias rerum consistere solum in aliquo primo, quod nullum aliud intrinsecum praesupponat, & a nullo alio fluat physice, aut metaphysice, seu virtualiter & aequivalenter: ex quo inferunt volitivum hoc esse de essentia naturae intellectuales seu rationalis, quia praesupponit gradum intellectuum: quemadmodum volitio in actu secundo praesupponit intellectio- nem: Et appetitivum non esse de essentia animalis, quia praesupponit gradum sensitivum, id est, principium substantiale cognoscendi per sensus: sicut appetitio in actu secundo praesupponit cognitionem sensus. Falluntur, inquam, quia licet id quod aliud praesupponit, non possit esse de essentia eius quod praesupponit: potest tamen esse de essentia tertii, ex utroque compositi. Quo pacto in physicis licet forma substantialis praesupponat materiam, atque ex illa educatur, si est materialis: am- bae tamen sunt de essentia compositi, seu corporis naturalis ex utraque constituti. Sic etiam beatitudo, iuxta vulgarem definitio- nem, sumptam ex Boetio, est status om- nium in bonorum aggregatione perfectus, non consistens solum essentialiter in visione Dei, sed & in amore & gaudio voluntatis conse- quente visionem, & in alijs quae ad hominem ex parte coeandam necessariae sunt, velut opti- mae illius affectiones.

61. Quare quod aiunt Metaphysici, essentiam esse id quod est primum in qualibet re, & principium vel fundamentum ceterorum rei convenientium, non est intelligendum in eo rigore, quo isti volunt: sed quod esse- tia sit prima & praecipua rei consideratio ob- iectiva id est, id quod primo & praecipue co- siderabile est in re, ex quo veluti principio vel fundamento sequuntur reliqua minus principalia. Cuiusmodi est, exempli gra- tia, in homine esse rationale, id est esse principium substantiale non modo sentien- di, sed & intelligendi, & discurrendi, libe- reque agendi, quae est hominis maxima per- fectio. At non ita esse principium ridendi, flendi, & similia, quae sunt parum confi- derabilia, & censentur inter hominis pro- prietates. Et quamvis facile non sit praecise definire quidnam illud sit, quod in qualibet re est primo & praecipue considerabile, adeo- que essentialiter: eque ab Authoribus vlla hu- ius rei tradatur regula: existimo casu erudi- tis quibusdam Recentioribus, in vniuersum dici posse, nihil eorum quae pure intrinseca sunt, & cum rei substantia vel entitate iden- tificantur, quaeque nomine substantiali, seu

In quo co-
sistat essen-
tia rei cu-
ius det?

Quo sensu
essentia sit
primum in
qualibet
re?

substantiuo illius rei significantur, excludi debere ab eius conceptu essentiali, nisi ali- qua ratio cogat excludere. Puta, si est tantum hypostasis, vel terminus essentialis reddens il- lam incommunicabilem cum sua hypostasi, alteri vt terminanti: vel si est tantum diffe- rentia indiuidualis, discernens rem a pluri- bus alijs in tota ratione specificae conuenien- tibus, vel si est modus se habendi contin- genter, aut comparatio & relatio ad extrin- seca, parum illi utilis, & parum confide- rabilis.

SECTIO IX.

An Attributa diuina, vt praecise distincta per ra- tionem, includantur alia in alijs?

62. Afirmant generatim Suar. lib. 1. de es- sentia Dei cap. 13. Molin. q. 28. a. 2. disp. 4. Canariens. ibid. disp. 2. dubio vlti- mo, paulo post in vltimo, & Granad. tract. 2. disp. 7. Idemque videtur docere S. Anselm. in monolog. cap. 16. vbi non solum de attributa diuina dici de Deo essentialiter: sed etiam omnia secundum vnam considerationem, & secun- dum vnum modum dici: quia, inquit, Idem est quilibet vnum illorum, quod omnia sunt simul, si- ne singula. Vt cum dicitur iustitia, vel essentia: vnum significat quod iustitia, vel omnia simul, vel singula.

62. Molina, Suarez, Canar. Granad. Anselm.

63. Existimo nihilominus distinctione vtend- um esse. Nam attributa Dei quaedam gene- ralia sunt, in quibus omnia partialia inclu- duntur essentialiter: quaedam sunt partialia: & horum quaedam in quibusdam, includun- tur essentialiter, quaedam non. Prima pars ostenditur. Nam perfectio diuina totaliter sumpta, itersique bonitas sumpta non pro sola moralis, sed pro tota bonitate & perfe- ctione, & similia, sunt attributa generalia in quibus caetera omnia includuntur; quia intellectus est perfectio, itemque voluntas, sapientia, & alia quaeuis Dei attributa, sunt aliqua perfectio. Secunda pars probatur, quia inter attributa partialia quaedam sunt superiora, quaedam inferiora. His subiecta essentialiter. Cuiusmodi est ratio, respectu cognitionis. Omnis enim visio essentialiter est cognitio, & et non vice versa. Item ta- lis est amor respectu volitionis, & creatio stricte sumpta respectu productionis. Tertia denique pars probatur, quia quaedam sunt at- tributa partialia quasi disparata, quorum neutrum includit aliud, vt intellectus & vo- litio, iustitia & misericordia, & alia id genus quae perfectionibus creaturarum disparatis respondent.

63. Aliqua Dei attributa includun- tur in alijs, alia non.

64. Confirmatur ex D. Thom. quaest. 13. a. 4. in Corp. vbi docet attributa diuersa concipi, quatenus vnica & simplex perfectio diuina concipitur a nobis conceptibus diuersis, vt respondens varijs perfectionibus quae sunt

64. D. Thom.

64.
Probat,
attributa
quodam
non inclu-
di in aliis.

in creaturis. Atqui ad respondendum vni perfectioni disparata, nihil facit continentia alterius perfectionis. V. g. vt essentia diuina sub ratione sapientie respondeat sapientie creaturæ, non est opus vt in conceptu sapientie diuine includatur amor, sed per huiusmodi conceptum id tantum de essentia diuina concipiendum est, quod sufficit vt respondeat perfectioni sapientie creaturæ distincte ab amore. Secundò, de ratione vnius attributi, sumpti communiter seu generaliter, prout abstrahit à Deo & à creaturis, non est omne aliud attributum: V. g. de ratione sapientie non est bonitas moralis: alioqui si vnum attributum communiter & abstractè sumptum includeret alia essentialiter, includeret etiam in creaturis. Atqui attributa communia sunt etiam Dei attributa, quatenus de illo verè possunt enunciari per propositionem non identicam. Deinde si loquimur de propriis attributis diuinis, illa non distinguuntur nisi per ordinem ad intellectum concipientem Deum, prout responderet variis perfectionibus creaturarum, & quasi diuidentur in varias perfectiones, respondentes rebus creatis, vt ait D. Thom. art. cit. Atqui quemadmodum creatura creaturæ respondet secundum perfectionem vnam, sine alia; ita Deus potest respondere vni, licet non consideretur vt respondens alteri: ergo attributum vnum non includit essentialiter alia. Tertiò, si attributa diuina se mutuo includunt: ergo intellectus re & conceptus est idem quod voluntas, quia cum voluntas concipitur, nihil aliud ne ratione quidè diuersum concipitur, atque quando concipitur intellectus. Ergo Spiritus sanctus procedit per intellectum, eque ac per voluntatem: & Filius per voluntatem, eque ac per intellectum: quod est falsum.

65
Obicitur primò, vnumquodque attributum Dei proprium, v. g. sapientia, includit formaliter essentiam. Atqui essentia includit omnia attributa: ergo, & sapientia. Secundò, quodlibet attributum est in re infinitum in omni genere entis. Ergo includit omnem perfectionem, & omnia attributa. Tertiò, attributa diuina concipi debent quam perfectissimè fieri potest, vt supra diximus de essentia. Atqui perfectius concipiuntur, si concipiuntur includere se inuicem, atque ipsam essentiam diuinam.

Ad primum, Respondeo attributa partialia, de quibus hic loquimur, non includere vnumquodque totam essentiam diuinam, sed esse rationem essentialem quasi partialem, licet propriam: & esse Deum quidem, non simpliciter & adæquate conceptum, sed diminutè & inadæquate, iuxta D. Thom. art. cit. Ad secundum, Respondeo similiter, quodlibet ex his attributis esse quidem, vt est in re, infinitum in omni genere entis: at non prout à nobis inadæquate concipitur, id est, non quoad id totum quod est in re: sed ad summum, est infinitum in suo genere & secundum propriam rationem. Attributum autem non est id totum quod est in re, sed est ratio rei, seu

res vt subiacens nostro conceptui, qui in attributis partialibus concipiendis non esset inadæquatus, si totam perfectionem diuinam comprehenderet. Et tamen D. Thom. loco cit. inadæquatum esse affirmat.

Instat Suar. cap. 12. nu. 4. & sequentibus: Sapientia Dei v. g. est essentialiter actus increatus, quia non est creatura. Ergo essentialiter est Deus. Ergo includit in suo essentiali conceptu essentiam diuinam: & consequenter includit formaliter omnes perfectiones simpliciter simplices, & reliquas eminenter: atque ita est essentialiter infinita in omni genere perfectionis. Probat per primam consequentiam, quia nihil potest esse essentialiter ens increatum, seu ens actu, & ens à se, nisi quod est essentialiter Deus. Nam quod est essentialiter ens actu, est suum esse per essentiam, quod est proprium Dei. Neque respondeas sapientiam diuinam esse quidem à parte rei essentiam, & quodlibet aliud attributum essentia: sed tamen non includere in nostro conceptu totam essentiam, neque quodcumque aliud attributum essentia. Quia impossibile est excludere à conceptu alicuius rei id quod est in re de essentia illius. Non obest etiam, quòd dum cogitamus expressè de sapientia diuina, non cogitamus expressè de tota essentia, vel de aliis eius attributis. Quia abstrahere vnum ab alio abstractione præcisua, non est solùm considerare vnum, non considerando actu & expressè aliud: Alioqui possemus ita quantitatem abstrahere, vt in illa non includatur ens, neque accidens, neque aptitudo ad inhaerendum: possemus enim cogitare de dimensionibus, non actu & expressè considerando hæc omnia. Atqui est impossibile quantitatem ab illis abstrahere. Quia si quis ita considerans quantitatem, recedat se supra suum conceptum, & inquirat vtrum id quod considerabat, etiam vt sibi obiectum, includeret rationem entis realis, & accidentis, & apti inhaerere, non posset negare inclusisse hæc fuisse. Ad hunc ergo modum sapientia increata includit essentiam diuinam: quia includit quòd sit entitas realis, & consequenter quòd sit à se, vel ab alio. Non ab alio, quia est increata. Si autem includit esse à se, includit esse Deum; quia esse à se, & esse Deum, re & conceptu idem sunt.

Ad primam instantiam Respondeo, sapientiam diuinam præcisè conceptam, & vt respondendo conceptui præcisuo, esse essentialiter increatam & diuinam, & esse essentialiter Deum conceptum inadæquate; similique modo includere, seu potius esse, diuinam essentiam, sed inadæquate conceptam. Ex quo non sequitur includere vt sic totam essentiam diuinam, & omnes eius perfectiones, esseque simpliciter infinitam in omni genere perfectionis.

Ad probationem primæ consequentiæ Respondeo, nihil esse essentialiter ens increatum quod non sit Deus in re ipsa, & nihil verè concipi à nobis vt ens essentialiter increatum, nisi concipiatur vt ens intrinsecè diu-

66
Suaris argumenta in contrarium diluuntur.

Attributa partialia non includunt totam essentiam diuinam.

num, & vt Deus adæquatè, vel inadæquatè, id est, aliquid Dei. Sed non est necesse vt quotiescunq; cogitatur de vno Dei attributo in creatis, cogitetur quidquid Deus est.

68

Ad secundam instantiam, nego totam essentiam diuinam, vel omnes alias perfectiones attributales, esse de essentia sapientie diuine, vt præcisè conceptæ. Nam iuxta regulam supra prælitam ex D. Thoma quæst. 13. arti. 1. in corp. non plus essentia diuina concipiendum est, quàm sit necesse vt Deus concipiatur respondere sapientie creatæ, illique supereminere in genere sapientie. Ad hoc autem impertinenter se habent alie perfectiones disparatæ: & si per impossibile Deus careret illis, retentâ scientiâ suâ infinitâ; non minùs per illam responderet sapientie creatæ, illique superemineret infinitè in genere sapientie.

Ex hoc patet responsio ad tertiam Suaris instantiam. Liqueat enim dum præcisè concipitur sapientia diuina, non solum non expressè cogitari de alijs Dei perfectionibus disparatis: sed omnino de illis vt talibus non cogitari: quia non magis de illis cogitamus, ac si non essent. Tantùm enim de eo cogitamus quod necessarium est secundum conceptum, vt Dei perfectio concipiatur respondere sapientie creatæ, illique supereminere infinitè in genere sapientie. Quare alie perfectiones, ad hunc conceptum impertinentes, non includuntur in ipso, neque de illis cogitatur vt sic: id est, secundum proprias rationes formales, ne confuse quidem, seu minùs expressè (quæ est differentia est inter conceptum hominis, & conceptum animalis rationalis) sed solum identicè, quatenus cogitatur de perfectione illa diuina, quæ realiter est idem cum omnibus alijs Dei perfectionibus, & cum tota essentia diuina.

69

Superest tertium argumentum supra propositum, sumptum ex comparatione attributorum cum essentia diuina, quæ vt bene concipiatur, debet concipi quam perfectissimè fieri potest, adeoque vt includens essentialiter omnes perfectiones, optimo modo quo includi possunt; simplices formaliter; alias eminenter. Ergo attributa simili modo concipienda sunt vt perfectissimè concipiuntur: debent autem concipi quàm perfectissimè fieri potest.

Attributa Dei quomodo sint perfectè concipienda?

D. Thom.

Respondeo negando paritatem. Nam conceptiones variorum Dei attributorum mutantur ad illa distinguenda ab inuicem: vnde quò melius distinguuntur, eò perfectius concipiuntur vt attributa, secundum propriam cuiusque rationem. Et vt iam sæpius diximus ex doctrina D. Thomæ quæst. 13. arti. 4. in corp. & ad 3. in distinguendis attributis diuinis non attenditur tota perfectio diuina: sed intellectus noster, cum cognoscit Deum ex creaturis, format ad intelligendam Deum, conceptiones proportionatas perfectionibus procedentibus à Deo in creaturis: quæ quidem perfectiones in Deo præexistunt, & simpliciter: in creaturis verò recipiuntur diuise & multipliciter. Sicut igitur diuisis perfectionibus creaturarum respondet vnum

simplex, à parte rei, principium representatum per diuersas perfectiones creaturarum variè & multipliciter: ita variis & multiplicibus conceptibus intellectus noster respondet vnum omnino simplex à parte rei, secundum huiusmodi conceptiones imperfectè, id est inadæquatè, intellectum, sicut Dei perfectio simplex, inadæquatè participatur, & representatur à creaturis. Vnde concludit S. Thomas nomina Deo attributa significare quidem vnam rem, in se scilicet, & prout est à parte rei simplicissimâ: sed tamen significare rationibus multis & diuersis. Et ad tertium ait Deum esse plura secundum rationem: quia intellectus noster ita multipliciter apprehendit Deum, sicut res multipliciter ipsum representant.

70

Ex dictis colligi potest solutio alterius questionis: vtum hæc attributa diuina, vt distincta & præcisè mutuo per conceptum, possint de se inuicem prædicari? Dicendum enim est posse quidè de se inuicem prædicari in sensu identico: propterea quòd sunt vnum & idem à parte rei. Quo sensu loquitur S. Anselmus verbis relatis in principio perfectionis: & D. August. lib. 6. de Trinit. cap. 6. cum sic ait: *Eadem magnitudo eius est, quæ & sapientia: & eadem bonitas, quæ & sapientia & magnitudo: & eadem veritas, quæ illa omnia.* Non posse tamen de se inuicem affirmari in sensu formali: quia vnum non est formaliter aliud: id est, vnum vt præcisè conceptum differt ratione ab alio similiter præcisè concepto: vnde non potest verè dici quòd sint vnum & idem, non modò secundum rem, verùm etiam secundum rationem & conceptum. Atque ita non potest verè hoc sensu dici, intellectus est voluntas, iustitia est misericordia: Intellectus vult, voluntas intelligit: iustitia parcat, misericordia vlciscitur. Quæ etiam de causa D. Tho. q. 32. arti. 3. ad 3. affirmat, quòd licet sola oppositio se latius faciat pluralitatem realem in diuinis, adeoque plures proprietates vnius personæ, cum non opponantur ad inuicem reatiuè, nõ differant realiter: Non tamen de se inuicem prædicantur, quia significantur vt diuersæ rationes personarum. Sicut etiam, inquit, non dicimus quòd attributum potentie sit attributum sapientie: licet dicamus quòd scientia sit potentia: realiter scilicet & identicè.

Possuntne attributa de se inuicem prædicari?

SECTIO X.

An attributa diuina, vt distincta per rationem, sint omnia æqualis perfectionis?

71

Hæc difficultas non habet locum nisi apud eos, qui non habent sententiam attributa diuina vt distincta per rationem, & disparata, nõ se mutuo includere. Ceteri enim, qui censent quodlibet attributum includere alia, acque ipsam eam essentia diuinam; debent consequenter asserere æqualitatem perfectionis inter huiusmodi omnia attributa.

Non desunt aliqui recentiores subtilles & eruditæ Theologi, qui non constata te mutua præcisione attributorum Dei, disputantur, quam admittunt, sententiam tamen

Sententia affirmans.